

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Τ Η Σ Α Κ Α Δ Η Μ Ι Α Σ Α Θ Η Ν Ω Ν

ΤΥΧΕΡΟΙ
ΚΑΙ ΑΤΥΧΟΙ

Ευριπίδης

ΤΙΤΛΟΣ ΒΙΒΛΙΟΥ: **Τυχεροί και Άτυχοι**
ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ: Γρηγόριος Ξενόπουλος
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ: Άννα Μαράντη
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Θάνος Κακολύρης
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ: Βάσω Βύρρα

© ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε., Αθήνα 2023

© Εικόνας εξωφύλλου: Εκδόσεις Ι. ΣΙΔΕΡΗΣ, έτος ιδρύσεως 1891. Από τον τόμο
Καρτ ποστάλ του παρελθόντος του Γιώργου Ιωάννου, τρίτη έκδοση, Αθήνα 2009.

*Στο εξώφυλλο: Ξυλογραφία του Γρ. Ξενόπουλου από το Εθνικόν Ημερολόγιον
του Κωνσταντίνου Φ. Σκόκου, έτους 1889.*

Καρτ ποστάλ: Αθήνα. Η Βιβλιοθήκη του Αδριανού (δυτική πλευρά). Άποψη 1912.

Πρώτη έκδοση: Νοέμβριος 2023

ISBN 978-618-01-4933-3

Τυπώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση, σε χαρτί ελεύθερο χημικών ουσιών, προερχόμενο αποκλειστικά και μόνο από δάση που καλλιεργούνται για την παραγωγή χαρτιού.

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις του Ελληνικού Νόμου (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής αδείας του εκδότη κατά οποιοδήποτε τρόπο ή μέσο αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, διανομή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση, παρουσίαση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή (ηλεκτρονική, μηχανική ή άλλη) και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ Α.Ε.

Από το 1979

Έδρα:

Τατοίου 121, 144 52 Μεταμόρφωση

Βιβλιοπωλείο:

Εμμ. Μπενάκη 13-15, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 2102804800

PSICHOGIOS PUBLICATIONS S.A.

Publishers since 1979

Head Office:

121, Tatoiou Str., 144 52 Metamorfossi, Greece

Bookstore:

13-15, Emm. Benaki Str., 106 78 Athens, Greece

Tel.: 2102804800

e-mail: info@psychogios.gr

psychogios.gr

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΥΧΕΡΟΙ
ΚΑΙ ΑΤΥΧΟΙ

Πρόλογος: Βαγγέλης ΧατζηΒασιλείου

Χρονολόγιο – Εργοβιογραφία: Διονύσης Ν. Μουσμώτης

Υπάρχουν άτυχοι και τυχεροί γεννημένοι;
Αυτό το πρόβλημα προσπαθεί να λύσει σ' όλη
του τη ζωή ο άτυχος Ρίτσος Καλογεράς. Δεν
το λύνει· φτάνει όμως στο βέβαιο συμπέρασμα
πως ούτε οι τυχεροί είναι πάντα ευτυχισμένοι,
ούτε δυστυχισμένοι οι άτυχοι. Άλλο Τύχη κι
άλλο Ευτυχία.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

A

Μικρός μαθητής ακόμα, ο Ρίτσος έκανε γούστο έναν παράξενο ζητιάνο που τριγύριζε τα καντούνια και τις ταβέρνες της γειτονιάς του.

Αντωνάρας λεγότανε. Κι ήταν αλήθεια ένας άντρουκλας ως εκεί πάνω, γερός, ίσιος, καλοδεμένος, καλοθρεμμένος, με χοντρό κόκκινο σβέρκο, με μαλλιαρό στήθος και με αθλητικά μπράτσα, συνήθως γυμνά ως τους αγκώνες. Μόνο που δεν έβλεπε – αν δεν έκανε κιόλα τον στραβό, ή τον θεόστραβο, όπως το 'λεγε. Οπωσδήποτε, το ένα του μάτι ήταν πάντα σκεπασμένο μ' ένα μαύρο πανί, και τ' άλλο φαινόταν άρρωστο, φουσκωμένο και κοκκινισμένο, μέσ' απ' τα πράσινα ματογυάλια που φορούσε πάνω απ' τον επίδεσμο. Έτσι το πιο κωμικό μα και το πιο οικτρό στο πρόσωπό του –κι από τη μύτη του ακόμα την ασουλούπωτη και κατακόκκινη σαν πιπεριά– ήταν το γυαλί εκείνο που έπεφτε απάνω στο μαύρο πανί, κι όχι καθαυτό στη θέση του ματιού, αλλά ψηλότερα, στον αέρα, γιατί ο επίδεσμος εμπόδιζε τα ματογυάλια να στέκονται ίσια.

Ο Αντωνάρας κρατούσε μια χοντρή μαγκούρα, ένα στρογγυλό, μπρούντζινο, σκουριασμένο δίσκο, τη γιατέκα* του –που κάποτε όμως την έριχνε και στον ώμο, α λα σκάγια– και το

---

* Γιατέκα (και γιακέτα): ζακέτα, σακάκι.

βρόμικο χέρι ενός ξυπόλυτου παιδιού που τον οδηγούσε, αν και πολλές φορές άφηνε τον μούλο, όπως το 'λεγε, να τρέχει μπροστά, ή παρουσιαζόταν κι ολωσδιόλου ασυντρόφευτος, με μόνο οδηγό τη μαγκούρα του. Δεν είχε όμως καθόλου το ταπεινό, το κακόμοιρο, το κλαψιάρικο ύφος ενός συνηθισμένου στραβού διακονιάρη. Έμοιαζε περισσότερο μ' εκκλησιάρη που βγήκε να μαζέψει «για το λάδι της εκκλησιάς» και στους δρόμους. Άμ' άκουγε κοντά του άνθρωπο –αν δεν τον έβλεπε κιόλα– του ζητούσε επιταχτικά «να κάνει το χρέος του στον στραβό». Αν ο άνθρωπος του 'ριχνε, ο Αντωνάρας του 'λεγε ένα «ευχαριστώ» γεμάτο αξιοπρέπεια, χωρίς ευχές και κολακείες. Κι αν δεν του 'ριχνε, τον έβριζε μουρμουριστά ή του 'δινε μούντζα που συνήθως την έτρωγε άλλος.

Αλλά το καλύτερο απ' όλα ήταν η συντροφιά του. Γιατί συχνά έμπαινε να ξεκουραστεί σε μια ταβέρνα, ή καθόταν απ' έξω, στον μπάγκο της, κι άρχιζε τότε να λέει ατέλειωτα. Τι «ανέγδοτα», τι ιστορίες, τι παραμύθια, τι τραγούδια! Τον τριγύριζαν, τον κούρντιζαν κι ύστερα τον άκουγαν ώρες. Ήταν γλέντι. Η φωνή του, χοντρή, αντηχούσε μ' έναν βόμβο σαν του σκούρκου. Με κόπο την κατέβαζε, για να μην παρακούεται, όταν ήταν να διηγηθεί τίποτα σκαμπρόζικο. Και πριν τ' αρχίσει, ρωτούσε: «Μην ακούει καμία κοπέλα;» Γιατί συχνά κι οι γυναίκες έβγαιναν στα παράθυρα και στις πόρτες, για να γουστάρουν το λακριντί του Αντωνάρα.

Στη γειτονιά εκείνη, ο μικρός Ρίτσος ήταν από τους πιο φανατικούς του ακροατές. Τον παρακολουθούσε από ταβέρνα σε ταβέρνα και τον άκουγε από κοντά, ενώ τον περιεργαζόταν κιόλα σαν ένα φαινόμενο. Ήξερε απ' όξω όχι μόνο τις ιστορίες που έλεγε, παρά και τις τρύπες του ψάθινου καπέλου του, και τους λεκέδες του κόκκινου γιλέκου του, και τα μπαλώματα των χοντρών παπουτσιών του, και τις πρασινάδες του μπρούντζινου δίσκου του. Και πολλές φορές, αντί ν' αγοράσει στραγάλια ή ένα μάτσο χλωρά ρεβίθια, το παιδί έριχνε το δίλεφτό του στον δίσκο του στραβού.

Μια μέρα λοιπόν, μπροστά στον Ρίτσο και για πρώτη φορά –τουλάχιστο στη γειτονιά εκείνη– ο Αντωνάρας διηγήθηκε την ακόλουθη ιστορία:

Μια φορά ήταν δυο αδέρφια. Ο ένας πλούσιος, ο άλλος φτωχός. Οι φίλοι του πλούσιου του λέγανε:

«Γιατί δε βοηθάς και τον καημένο τον αδερφό σου να πλουτίσει;»

«Είναι άτυχος», τους απαντούσε. «Πολλές φορές του 'δωσα να κάνει κι αυτός μια δουλειά, να ζήσει σαν άνθρωπος, μα τα 'χασε. Απερπίστηκα κι εγώ για δαύτον, απερπίστηκε κι ο ίδιος για τον εαυτό του».

Μα οι φίλοι του δε θέλανε να το πιστέψουνε.

«Τι πά' να πει άτυχος;» του λέγανε. «Του 'δωσες; Να του ματαδώσεις. Δεν μπορεί να χάνει ολοένα. Μια φορά θα πετύχει και θα στερεωθεί».

«Ποτέ, σας λέω! Είναι άτυχος γεννημένος. Ούλο μου το βιος ναν του δώσω απόψε, αύριο την αυγή θα τον ματαϊδείτε φτωχό».

Πάλι εκείνοι δε θέλανε να το παραδεχτούνε. Και κουντρασάρανε.

«Βάνουμε λοιπόν ένα στοιχηματάκι;» τους πρότεινε ο πλούσιος. «Ορίστε! Ιδέστε δω!»

Και γιόμισε μπροστά τους ένα σακουλάκι φλουριά.

«Θα πάμε τώρα μαζί!», τους είπε, «και θα τ' αφήσουμε στο γιοφύρι που περνάει γυρίζοντας κάθε βράδυ από τους κήπους που δουλεύει. Θα το βρει και θα το πάρει, χωρίς να καταλάβει πως είναι από μένα, γιατί δε θέλω. Να 'μαστε μόνο και μεις, κρυμμένοι εδεκεί, να μην αφήσουμε να το πάρει κανένας άλλος και να βεβαιωθούμε πως το πήρε κείνος. Ε, λοιπόν! Ότι στοίχημα θέλετε, αφεντάδες μου, πως μ' όλα τούτα τα φλουριά που θα βάλει απόψε στον κόρφο του, αύριο ο αδερφός μου θα 'ναι πάλε φτωχός».

Το δεχτήκανε και πήγανε.

«Μπα!» ελέγανε. «Και τίποτα να μην έκανε με τα φλουριά

εκείνα, ο φτωχός θα γινότανε πλούσιος για πάντα. Άτυχος, δε βαριέσαι! Προφάσεις εν αμαρτίαις του αδερφού του του τσιγκούνη!...»

Εκεί κοντά στο γιοφύρι, ήταν το καλυβόσπιτο μιανής γριάς που τη γνωρίζανε. Αφήσανε το σακουλάκι με τα φλουριά στη μέση του γιοφυριού, που κι ένας στραβός σαν και μένα θαν το 'βλεπε, και κρυφτήκανε στο σπιτάκι. Σε λίγο να κι ο φτωχός. Εγύριζε από τους κήπους που δούλευε, όπως κάθε βράδυ. Μα όταν έφτασε στο γιοφύρι, εκεί κοντά στην καμάρα που θα περνούσε –γιατί από την καμάρα ήταν ο δρόμος του να περάσει– σταμάτησε. Κι οι κρυμμένοι στο σπιτάκι τον ακούσανε να λέει μοναχός του:

«Κάθε βράδυ, περνάω τούτη την καμάρα με τα μάτια ανοιχτά. Απόψε θα τα κλείσω και θα περάσω. Να ιδώ τι θα πάθω;»

Κι έκλεισε τα μάτια του, και πέρασε το γιοφύρι, κι ύστερα πάλι τ' άνοιξε κι είπε:

«Τίποτα δεν έπαθα! Μόνο που σκόνταψα λίγο σε μια πέτρα».

Πέτρα τού φάνηκε το σακουλάκι με τα φλουριά που το κλότσησε!

Έτσι οι φίλοι του πλούσιου παραδεχτήκανε πως ο φτωχός αδερφός του ήταν άτυχος γεννημένος, κάμανε τον σταυρό τους και του πλερώσανε το στοίχημα λέγοντας:

«Έχεις δίκιο! Άσ' τονε στην τύχη του!»

Τη στιγμή που ο μικρός Ρίτσος άκουσε πως ο φτωχός σκέφτηκε να κλείσει τα μάτια του, φώναξε άθελα:

«Α!»

Μα τόσο δυνατά, που οι άλλοι ακροατές γυρίσανε ξαφνιασμένοι, τον κοιτάζανε και γελάσανε. Και για μέρες το παιδί δεν μπορούσε να βγάλει απ' τον νου του την ιστορία. Του είχε καρφωθεί, όπως καρφώνονται κάποτε στα παιδιάτικα κεφαλάκια τέτοιες χτυπητές ιστορίες. Του έκαμ' εντύπωση βαθιά. Με τη φαντασία του έβλεπε την καμάρα του γεφυριού, το

σακουλάκι με τα φλουριά κει χάμω –κάτι σαν τα «χρηματοδέματα» με τις λίρες που έκανε ο πατέρας του, ο έμπορας της Πλατείας Ρούγας, και τα 'στερνε στην Ιταλία ή στη Γαλλία για να φέρνει «πράμα»– το καλυβόσπιτο της γριάς, τους κρυμμένους αφεντάδες και τον φτωχό αδερφό που περνούσε... Ναι, εκεί θα 'ταν, στο γιοφύρι του Αγίου Χαραλάμπε, στην τελευταία καμάρα, που κι αυτός τόσες φορές την είχε περάσει, για να πάει απ' τον Άμμο στην Αγία Τριάδα... Και τον έπιανε ένας μεγάλος οίκτος και μια φοβερή αγανάκτηση για το κλείσιμο εκείνο των ματιών. «Τον κακόμοιρο!... Για φαντάσου!...» Κι αφού τον λυπόταν, τον έβριζε: «Τι σου 'ρθε, βρε κουτεντέ; Να χαθείς!»

Σα να 'ταν μια ιστορία αληθινή, χτεσινή, σα να γνώριζε τον φτωχό εκείνο άτυχο, συλλογιζόταν: *Αν περνούσε το γιοφύρι με ανοιχτά μάτια όπως πάντα, θα γινόταν πλούσιος!* Απορούσε, κι έσκαζε, γιατί να του 'ρθει να τα κλείσει μόνο εκείνο το βράδυ. Καμιά από τις ιστορίες που είχε ακούσει ή διαβάσει ως τότε δεν του κίνησε σε τέτοιο βαθμό τη φαντασία, το αίσθημα και τη σκέψη. Δε θα την ξεχνούσε ποτέ. Κι όπως οι φίλοι του πλούσιου, παραδεχόταν κι αυτός ασυζήτητα πως ο φτωχός αδερφός του ήταν άτυχος γεννημένος και πως υπάρχουν στον κόσμο άνθρωποι ικανοί να κλείσουν τα μάτια τους χωρίς κανένα λόγο, όταν τους βάζουν ένα σακουλάκι φλουριά καταμεσής στην καμάρα του γεφυριού που θα περάσουν...

Ως εκείνο τον χρόνο, ο Ρίτσος πήγαινε στο Ιδιωτικό του Αναστασιάδη. Ο πατέρας του όμως ήθελε να τον βάλει πια στο Δημόσιο, «να πάρει σειρά». Κι ο Αναστασιάδης του 'δωσε ένα πιστοποιητικό πως τον είχε διδάξει «εφ' ικανόν χρόνον» τα μαθήματα της πρώτης του Ελληνικού, για να δώσει εξετάσεις και να καταταχτεί στη δεύτερη.

Ήταν πολύ συγκινημένος ο Ρίτσος –«εμπερίστατος» όπως

το 'λεγε ο πατέρας του— που, για πρώτη φορά, θα 'κανε τόσο σοβαρές εξετάσεις και θα πήγαινε σ' ένα σχολείο αληθινό. Γιατί το Ιδιωτικό το είχε σχεδόν για ψεύτικο. Εκεί μέσα δεν ήξερε ούτε σε ποια τάξη ήταν! Έκανε μαθήματα άταχτα, κουτουρού. Πότε τον έβαζαν να διαβάζει με τους μεγάλους και πότε με τους μικρούς. Εκεί που του άρχιζαν το «Ενύπνιον» του Λουκιανού, «άρτι μεν επεπαύμην εις τα διδασκαλεία φοιτών, ότι την ηλικίαν ήδη πρόσηβος ων...» —τι όμορφο! και πώς ανυπομονούσε ο μικρός να διαβάσει και να εξηγήσει παρακάτω!— άξαφνα τον γύριζαν πίσω, στις σύντομες φράσεις της Χρηστομάθειας, γιατί οι άλλοι δεν ήταν σε θέση να παρακολουθήσουν. Κι ήταν υποχρεωμένος να ξαναδιαβάζει εκείνα που τα 'ξερε πια απ' έξω κι ανακατωτά: «Πασών των αρετών ηγεμών εστίν η ευσέβεια. — Τω δυστυχούντι μη επιγέλα, κοινή γαρ η τύχη και το μέλλον αόρατον...»

Κι αν πεις δα για εξετάσεις, ω, μα ήταν κωμωδία! Ο κύριος «διαφεντής», για να κάνει τη φιγούρα του στην Επιτροπή, έλεγε από πριν σε κάθε παιδί τι και τι θα το ρωτούσε. Κι ύστερα τα άριστα και τα λίαν έπεφταν σα βροχή «επί δικαίους και αδίκους». Ε, φτάνει πια! Ο Ρίτσος θα 'μπαινε σε τάξη. Θα τον εξέταζαν αυστηρά στο Δημόσιο, θα 'βλεπαν τι ξέρει κι ή θα τον προβίβαζαν —αληθινά— ή θα τον άφηναν στην πρώτη.

Πάντα όμως είχε τις ελπίδες του πως θα τον προβίβαζαν. Αγαπούσε τα γράμματα· κι όποιος τ' αγαπάει, τα μαθαίνει και στο Ιδιωτικό του Αναστασιάδη. Κάτι ήξερε λοιπόν. Γιατί, να πούμε και την αλήθεια, μ' όλη την αταξία του σχολειού του, ο Αναστασιάδης ήταν καλός δάσκαλος για όσους ήθελαν να μάθουν. Εδίδασκε θαυμάσια: τα 'μπαζε στο κεφάλι του παιδιού... Έπειτα ο πατέρας του Ρίτσου, ο Κωσταντής ο Καλογεράς, ήταν στενός φίλος του δασκάλου του Χιώτη, που, επειδή δεν είχε φτάσει ακόμα ο καινούργιος σχολάρχης, διεύθυνε το σχολείο και τις εξετάσεις αυτός. Θα του 'λεγε έναν λόγο. Όχι βέβαια για να του χαριστεί, αλλά για να τον προσέξει...

«Έλα, πατέρα», του 'λεγε και του ξανάλεγε στο σπίτι και στο μαγαζί ο Ρίτσος. «Πότε θα πάμε στου κυρίου Χιώτη;»

«Ου, καημένε, τώρα; Δε βλέπεις δουλειά που έχω;... Άσε, θα πάμε».

Επρόκειτο να πάνε στο σπίτι του, να τον βρουν μοναχό. Κι ο Κωσταντής ο Καλογεράς δεν έβρισκε ποτέ καιρό. Επιτέλους, την παραμονή, ήρθε ο κόμπος στο χτένι και τ' αποφάσισε. Το μεσημέρι, από το μαγαζί, πήρε τον γιο του να πάνε.

Ο γερο-Χιώτης, ο Παναγιώτης Χιώτης, ο ιστοριογράφος της Επτανήσου –ο σοφός άνθρωπος που από τα 1850 είχε γράψει ένα βιβλίο για το Γλωσσικό Ζήτημα κι έλεγε σ' αυτό όσα κι οι πιο φωτισμένοι λόγιοι της Αθήνας στα 1900– δεν ήταν παρά ένας απλός ελληνοδιδάσκαλος. Δεν τον εξεχώριζε από τους άλλους παρά το παράσημό του, το «καβαλλιεράτο» του, που το 'βάζε απάνω σε μια παλιά «βελάδα» όταν πήγαινε σε καμιά τελετή. Κατοικούσε με τη γυναίκα του –παιδιά δεν είχε, ούτε σκυλιά– σ' ένα σπιτάκι κοντά στην Οδηγήτρια, επιπλωμένο όλο με βιβλία. Ο Καλογεράς με τον γιο του μπήκαν απ' τη μικρή, ανοιχτή πάντα ξώπορτα, ανέβηκαν τη σκαλίτσα και χτύπησαν τη γυάλινη πορτούλα του αντρέ, που αυτή μόνο ήταν κλειστή.

Τους άνοιξε η γριά Χιώταινα και τους έμπασε στη σάλα, εκεί δίπλα στο κεφαλόσκαλο, να περιμένουν τον δάσκαλο.

«Δε θ' αργήσει», τους είπε. «Είναι η ώρα του».

Και πήγε για ν' αυγοκόψει τη σούπα.

Πατέρας και γιος περίμεναν μονάχοι. Ο πατέρας, κουρασμένος όπως πάντα από την ορθοστασία του μαγαζιού, κάθισε στον καναπέ. Ο γιος τριγύριζε και περιεργαζόταν τη σκαλίτσα, τα βιβλία προπάντων που χρυσόλαμπαν στις βιβλιοθήκες, και τις ιστορικές ζωγραφιές που ήταν στους τοίχους. Όλα κει μέσα τού φαίνονταν πολύ σοβαρά, σχεδόν σκυθρωπά... Είδε και μια φωτογραφία του ίδιου του Χιώτη, με τη βελάδα και το παράσημο, κρεμασμένη από πάνω απ' τον καναπέ, κι είπε:

«Να κι ο δάσκαλος. Έχει και καβαλλιεράτο. Ο Αναστασιάδης δεν έχει...»

Απ' έξω ακουγόταν ο ρυθμικός κρότος του κουταλιού στη σκουτέλα όπου χτυπούσε η Χιώταινα τ' αυγά.

Και περίμεναν...

Πέρασε ώρα, το χτύπημα τελείωσε, η δασκάλα ξαναφάνηκε.

«Αργεί σήμερα ο δάσκαλος», τους είπε, «περίεργο! Πάντα τέτοια ώρα είν' εδώ...»

«Ε, μα κάτι θα έλαχε», είπε ο Καλογεράς, «κάποιος θα τον χασομεράει με κουβέντες...»

«Είναι εξετάσεις τώρα», πρόσθεσε η δασκάλα.

Ο μικρός Ρίτσος άρχισε να γίνεται νευρικός... Καθόταν μια στιγμή και πάλι σηκώνόταν. Σταματούσε λίγο σε μια βιβλιοθήκη κι έπειτα πήγαινε σ' ένα παράθυρο.

«Σύχασε», του έλεγε ο πατέρας του. «Τι σ' έπιασε;... Έχε υπομονή».

Μα την έχασε κι αυτός την υπομονή του, αφού πέρασε μισή ώρα ακόμα κι ο Χιώτης δεν εφάνηκε.

Γιατί ν' αργήσει έτσι σήμερα;... Και θα γύριζε πεινασμένος, κουρασμένος, και δε θα μπορούσαν ούτε να του μιλήσουν... Έτσι κι ο Καλογεράς πεινούσε και συλλογιζόταν πως μόλις θα 'χε καιρό να φάει βιαστικά και, με την μπουκιά στο στόμα, να ξαναγυρίσει στο μαγαζί. Γιατί δεν το 'κλεινε καθόλου το μεσημέρι.

«Καλά σου έλεγα εγώ να 'ρθούμε από τόσες μέρες», του είπε ο Ρίτσος όταν τον κατάλαβε στενοχωρημένο. «Εσύ άφησες την τελευταία στιγμή. Φταίω;»

«Καλά ντε!... Τώρα θα 'ρθει... Η δουλειά μας θα γίνει... Έναν λόγο θα του πούμε... Πολύ θέλει;...»

Η Χιώταινα ξαναμπήκε. Είχε αρχίσει κι αυτή ν' ανησυχεί, να φοβάται. Πήγε στο παράθυρο να ιδεί. Κι ύστερα είπε:

«Δε φαίνεται, περίεργο... Ίσως θα 'ρχεται από τη Στράτα Μαρίνα. Μου κακοφαίνεται που περιμένετε και σεις τόσην ώρα».

«Α, δεν πειράζει... Έναν λόγο θα του πούμε και θα φύγουμε».

«Όχι γι' αυτό... Λέω δηλαδή μην του 'λαχε και κανένα ατσιντέντε*...»

«Α, μπα, μπα, μπα!... Μη βάνει ο νους σας κακό...»

«Ξέρω κι εγώ; Γέρος άνθρωπος τώρα...»

Κι η δασκάλα ξαναβγήκε.

Έμειναν μονάχοι. Είχαν πάψει να μιλούν. Κι ο Ρίτσος, σαν απελπισμένος, είχε καθίσει σε μια καρέκλα...

Έτσι αμίλητοι, καθισμένοι αντικριστά, πατέρας και γιος κάπου κάπου κοιτάζονταν.

Κι άξαφνα, μια στιγμή που κοιτάχτηκαν πάλι, ο Κωσταντής ο Καλογεράς κράτησε περισσότερο τα μάτια του μέσα στα μάτια του γιου του και του είπε σιγά:

«Άτυχος είσαι, καημένε!»

Α, τι εντύπωση που έκαμε αυτός ο λόγος στο παιδί! Σα να είχε βγει όχι πια απ' το στόμα παρ' από τα μάτια του πατέρα του –κάτι μάτια μεγάλα, σταχτερά, υγρά και θολά εκείνη την ώρα από την κούραση, απ' το χασμουρητό κι από την πείνα– κατέβηκε ως τα βάθη της ψυχής του. Και τον τάραξε, τον τάραξε πολύ...

Κούνησε το κεφάλι του χωρίς να πει τίποτα. Μ' αμέσως θυμήθηκε τον Αντωνάρα και την ιστορία του. Έτσι άτυχος λοιπόν ήταν κι αυτός; Άτυχος γεννημένος;... Κι αν του 'βαζαν κι αυτουνού ένα σακουλάκι φλουριά, στην καμάρα ενός γεφυριού, θα 'κλεινε τα μάτια του για να περάσει;...

Α μπα! Δεν ήταν έτσι! Ο Ρίτσος καταλάβαινε πως δεν ήταν έτσι... Ποτέ δε θα του 'ρχόταν αυτουνού η ιδέα να κλείσει τα μάτια του για να περάσει μια καμάρα. Απεναντίας θα τ' άνοιγε τόσα!... Κι όμως η άργητα του δασκάλου, η εξαιρετική άργητα κείνη την ημέρα, μαζί με τον λόγο του πατέρα του, τον ανησυχούσε. Μήπως ήταν; Μήπως ο Χιώτης, ο ταχτικός πάντα

---

* Ατσιντέντε: ατύχημα, απρόβλεπτο συμβάν.

στην ώρα του, αργούσε σήμερα, όχι από μια σύμπτωση, αλλά επειδή τον περίμενε αυτός στο σπίτι για δουλειά;... Από ατυχία δηλαδή δική του;

Εκείνο τον καιρό ακόμα, ο Ρίτσος τα πίστευε όλα. Και τα όνειρα, και τις κακοσημαδιές, και τα γούρια. Το παιδί είχε όλες τις προλήψεις μιας γυναικούλας, ενός ανθρώπου του λαού, και το υπερφυσικό τού φαινόταν φυσικότατο. Γι' αυτό δεν είπε, δεν μπόρεσε να πει «τι σχέση έχει;». Έβρισκε πως μπορούσε εξάίρετα η άργητα του Χιώτη να προερχόταν από την παρουσία αυτουνού, του Ρίτσου, στο σπίτι του· από την αγωνία που είχε να τον ιδεί και να του μιλήσει ο πατέρας του· από την ανάγκη που ήταν να γίνει αυτό σήμερα και όχι αύριο – φτάνει να 'ταν άτυχος γεννημένος. Και για πρώτη φορά στη ζωή του, εκείνη την ώρα, σ' εκείνη τη σκυθρωπή σάλα με τα βιβλία, μπροστά στον πατέρα του με τα θολά μάτια, του μπήκε η υποψία: Μην ήταν;

Ανησύχησε μ' αυτό και λυπήθηκε. Αλλά η διάθεση δεν εβάσταξε πολύ: Ύστερα από δυο-τρία λεπτά, ακούστηκαν βήματα στη σκάλα.

«Ο δάσκαλος!» έκαμε ο Ρίτσος με χαρά, με ανακούφιση.

Και πετάχτηκε στο κεφαλόσκαλο.

Ναι, ήταν ο γερο-Χιώτης. Με το μεγάλο ψάθινο καπέλο του –μια «τρίτσα» από κείνες που φορούσαν οι θεριστάδες–, με την άσπρη ομπρέλα του, με τα μπλάβα γυαλιά του, με το πλατύ και ζαρωμένο λινό πανταλόνι του, με το παλιό, άγαρμπο, από μαύρο σόφι σακάκι του και με το άσπρο ψαλιδισμένο μoustάκι του, λιγνός λιγνός, κοκαλιάρης, αλλόκοτος, ο δάσκαλος ανέβαινε σιγά, αδέξια, σκυφτός...

«Καλημέρα, δάσκαλε!» είπε ο Ρίτσος για να δηλώσει την παρουσία τους.

Ανεβαίνοντας ακόμα, ο Χιώτης σήκωσε το κεφάλι του και τον είδε.

«Μπα!» έκαμε με την φιλή, μα διαπεραστική κι ακούραστη φωνή του. «Ποιος είσαι συ;»

«Ο γιος μου, δάσκαλε!» αποκρίθηκε ο Κωσταντής, που είχε βγει κι αυτός στο κεφαλόσκαλο. «Σου τον έφερα να του δώσεις την ευχή σου, γιατί αύριο πάει σχολειό!... Καλημέρα!»

Το σοβαρό μούτρο του Χιώτη φωτίστηκε αμέσως απ' το πιο γλυκό του χαμόγελο – κι όταν γελούσε, ο γέρος εκείνος μεταμορφωνόταν, έλαμπε, έχυνε τριγύρω του φως και χαρά.

«Μπα, μπα, μπα!» έκαμε. «Καλώς τον Κωσταντή μου! Καλώς τον και τον γιο του!... Μπα, μπα, μπα!»

Ανέβηκε, έδωσε στον πατέρα το ισχνό του χέρι με τη μεγάλη κορνιόλα –δαχτυλίδι με αντίκα– κι εχάιδεψε το κεφάλι του γιου, που άγγιξε με τα χείλη του ένα του δάχτυλο...

Η δουλειά τέλειωσε άψε-σβήσε. Ένας λόγος ειπώθηκε που ήταν κιόλα περιττός... Δόθηκε και μια ευχή που ήταν σαν υπόσχεση. Και μόλις βρέθηκαν στον δρόμο, χαρούμενοι κι οι δυο, ο γιος είπε του πατέρα του:

«Είδες λοιπόν που δεν είμαι άτυχος;»

«Καλά ντε!» αποκρίθηκε ο Κωσταντής. «Όλα συ τα παίρνεις τοις μετρητοίς; Δε σε είπανε πάλι καμπούρη!...»

Και γέλασε.

Μα από μέσα του μετάνιωσε: *Τι μου 'ρθε να πω τέτοιο λόγο του παιδιού;... Άσκημα έκαμα!... Ασυλλόγιστα!...*

Μα ήταν αργά. Ο λόγος έπεσε, και σε μια στιγμή που ο Ρίτσος δε θα τον ξεχνούσε πια ποτέ. Ενωμένος αχώριστα με την ιστορία του Αντωνάρα, θα του ξαναρχόταν κάθε τόσο στη ζωή του, και θα τον ανησυχούσε, και θα τον πίκραινε, όπως εκείνη την ώρα που τον άκουσε απ' τα θολά μάτια του πατέρα του, στη σκυθρωπή σάλα του γερο-Χιώτη με τα βιβλία...

Εἰς τὸ μυθιστόρημα αὐτὸ ἐξετάζεται τὸ μέγα
πρόβλημα τῆς **Τύχης**, ἂν δηλαδὴ μερικοὶ
ἄνθρωποι γεννῶνται Τυχεροὶ καὶ ἄλλοι Ἄτυχοι,
ἢ τί εἶνε καθαυτὸ ἐκεῖνος ποὺ θεωρεῖται
Τυχερὸς καὶ ἐκεῖνος ποὺ θεωρεῖται **Ἄτυχος**,
ἢ ἂν εἰς τὸ φαινόμενον τῆς σταθεραῆς
Καλοτυχίας καὶ τῆς ἐπιμόνου Ἄτυχίας μερικῶν
ἀνθρώπων ὑπάρχῃ κάτι τὸ **ὑπερφυσικὸν**
καὶ μυστηριῶδες. Ἀλλὰ καὶ ἀνεξαρτήτως
τοῦ ἐξεταζομένου προβλήματος, οἱ «Τυχεροὶ
καὶ Ἄτυχοι» εἶνε πλήρως **κοινωνικὸν**
μυθιστόρημα μὲ περιέργους τύπους
καὶ ἀφαντάστους **περιπετείας**, ποὺ
θὰ τέρψῃ καὶ θὰ συγκινήσῃ ἀπὸ κανὲν ἄλλο.
Τὴν παρακολούθησίν του συνιστῶμεν **θερμῶς!**

[Αναγγελία τῆς δημοσίευσης στὴν εφημ. Ἔθνος, φ. 30 Μαρτίου 1924.]

ΠΡΟΛΟΓΟΣ: ΒΑΓΓΕΛΗΣ ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΟ – ΕΡΓΟΒΙΟΓΡΑΦΙΑ: ΔΙΟΝΥΣΗΣ Ν. ΜΟΥΣΜΟΥΤΗΣ

Εκδόσεις ΨΥΧΟΓΙΟΣ
psychogios.gr

ΚΩΔ. ΜΗΧ.ΣΗΣ: 27748